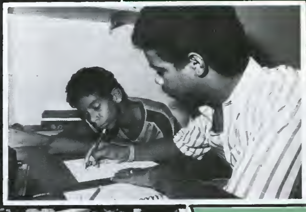
aña 16
no. 2
1985

SKOL & KOMUNIDAT

SIMAR
SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA

pag. 16

De positie en de mogelijkheden van de APA binnen de verzorgings struktuur, pag. 6

DESIREE, un pelikula Antiano di kaliber!, pag. 13

5e Lustrum Colegio Arubano, pag. 14

Embaraso Hubenil na Aruba, pag. 10

Logopedia na Aruba, pag. 16

Marcha di protesta, Karnaval ..., kiko lo sigui?, pag. 3

Algun reakshon di esnan na banda di e marcha, pag. 4

GRAWATA, pag. 9

redaktie: c. tromp, h. oplaat, q. maduro, j. van eer, t. pengel, j. perreira, r. reeberg.
redaktie-adres: kantoor simar, sabana blanco 36.
bank skol & komunidat: a.b.n., banknr. 31.47.886.
layout en fotografie: r. de graaff.
drukker: vad.

simar, sindikato di maestronan di aruba, sabana blanco 36, pob 582, oranjestad, tel. 24219.

bestuur: armand hessels, presidente; burney every, vise-presidente; mirella wijngaarden, 1° sekretario; ebby goedgedrag, 2° sekretario; jaime mata, 1° tesorero; gerrit besselink, 2° tesorero; dolfi kock, komisario; edgar boekhoudt, komisario; ramon todd dandaré, komisario.

SKOL & KOMUNIDAT

1985
aña 16 - no. 2

sindikato di maestronan di aruba

FOR DI NOS MESA DI REDAKSHON

Marcha di protesta, Karnaval...,

Awor aki, despues di selebrashon di karnaval, bida ta normalisando. Despues ku e pueblo por a skonde tras di e fiesta aki pa e problemanan ku ta asotando nos komunidat, e ta haya su mes den e mesun situashon awor. Nada a kambia. Pues e kondishonnan ku a hasi e marcha di protesta na yanüari nesesario a keda praktikamente meskos. Den e sentido di kontinuidat di e preshon riba maneho di gobierno pues e karnaval a kai malo (òf kisas bon?)
En todo kaso e konfrontashon ta parse inevitabel. Si e sindikatonan, den e Sindikatonan Uní, di nan banda sigui mantené un partisipashon real na e.o. medidanan di ousteridat i gobierno di otro banda nenga di sinta na mesa ku e partnernan sosial (e.o. sindikato), anto e ora ei nos ta kere ku lo bin un konfrontashon sierto momento.
E marcha di yanüari a sirbi pa duna refleho di e malkontento di pueblo. E marcha tabata un eksito. Pero e pregunta grandi ta: Kiko lo ta e 'follow-up'? Nos tin e impreshon ku e gobierno insular aktual no tin e mínimo intenshon di duna partisipashon real na e otro gremionan, kòrda di sede nan posishon pa hasi p.e. un gobierno nashonal posibel. Pues awor e sindikatonan tin e

tarea di usa nan forsa (forsa di trahadó) pa yega na e kondishonnan ku nan a pone pa e.o. kopera ku e kantidat di medida pa drecha e situashon finansiero di gobierno. Naturalmente e asunto di nos futuro struktura estatal tambe tin atenshon di e sindikatonan, p.e. e garantíanan pa e trahadó èts. Mester kuminsa move.
Tempo ta birando kòrtiko!

NADA KONKRETO

Segun nos, ku eksepshon di e bahamento di salario ku 10% pa 1 di mart '85 i e otro medidanan manera hisamento di tarifa di awa, lus, telefon, number di outo èts. no tin nada konkreto ainda i menos ainda un maneho pa yega na drecha e situashon finansiero di gobierno. E gobierno di MEP ta buskando tur manera pa haya algun solushon temporario riba termino hopi kòrtiko pa por tapa algun burako te ku elekshon na sèptèmber of òktober. Papiando ku un konsehero hurídiko di Lago nos a komprendé ku ta ariba petishon di gobierno insular nan nó a kuminsá desmantelá e planta ainda, pero ku ta mas kla ku di dia ku no tin solushon pa e problema aki. Pa ilustrá kon desesperá MEP ta pa haya tapa algun burako a termino korto, MEP ta bai di akuerdo ku Hulanda pa asepta mas responsabilidat ku Hulanda mes (dor di tuma e kondishonnan di De Koning over tokante e fondo di solidaridat). Asina MEP ta purba saka probecho a korto plaso i salba kara pa e próksimo elekshon.Eigenlijk nos mester bisa ku e último 'top-overleg' aki na Aruba (8-9 febr.) tabata un eksito pa e hulandesnan. E aktitut di e partido MEP, pero tambe di e otronan ku ta forma gobierno sentral, por wordo kalifiká gewon komo kontroversial i oportunista. Gobierno di Aruba (lesa Betico Croes) ta aseptá kondishonnan di

kiko lo sigui?

Hulanda i gobierno sentral (tambe ku MEP) ta rechasá e mesun kondishonnan, pa despues bai deliberá riba e asunto kontroversial aki. Nos tin di menshoná ku prinsipionan polítiko ta hopi flèksibel pa parti di e partidonan formando e aktual gobierno sentral.
Voral na Korsou e partido Man a reakshoná fuertemente kontra e kosnan aki.

Por ultimo nos kier hasi menshon di e echo ku awor ku Betico a laga sa di ta duda pa sigui ku nos propio moneda, ku esaki lo tin su konsekuensianan pa e otro kombenionan hasí den gobernashon antiano. Spesialmente di parti di e partidonan di Kòrsou esaki a bin ampliamente dilanti den prensa. Nos ta spera di bin den e siguiente edishon ku mas detaye riba e desaroyo aki.

Algun reakshon di esnan na banda di e marcha

Durante di e marcha di protesta, organisá pa e sindikatonan, nos di redakshon a entrevistá algun hende na banda pa haya nan opinion tokante e marcha i e motibonan tras di esaki. Nos a saka algun di e reakshonnan, ya ku tabatin bastante.
Akinan ta sigui pues algun di e reakshonnan.

Kiko bo ta pensa di e marcha?

Hòmber di 40 pa 50 aña
Mucho poko hende!

Pareha (hòmber sin trabou)
Un kos mi kier a bisa: Tur e bòrchinan ei, mi kier a mira tur kambiá, anto tur mester ta meskos! "Unda e 300 miyon a keda!!" Esei so nos kier sa.

Hòmber yòng, di 20 pa 30 aña
E kos ta bon hasí.

Señora di edat
Señora, mi ta pensa ku ta masha masha bon. E wowonan tabata será, te porfin sí mi ta weita ku kos ta bai drecha un poko. Nan mester a hasi e kos aki masha tempo pasá, no awó, pasobra, mi Dios, e kos aki ta di mas, ma awor nan kier pone man riba nos plaka na banko, esei ta e último slag, e "doodslag".

Polis na warda
Wel, ku e marcha aki ta keda demostrá ku nos ta un pueblo hopi kulto, hopi eduká, pasobra nos ta tene un marcha di protesta, pero tur kos ta bai masha nèchi i ordená. I e manera ku mester ta na un país demokrátiko, un país liber, kaminda tur hende tin derecho di ekspresá nan mes.
Mi ta pro e marcha, klaro ku si, pasobra e ta afektá tur, pero tur hende den nos komunidat. Mi ta mira ku lei pa uno, lei pa tur. Si antes tur hende a haya edukashon liber, nos yiunan den futuro tambe mester gosa di igual edukashon i di igual prinsipionan. Lei pa un, lei pa tur.

Un estranhero bibá na Aruba
Pueblo ta mustrando berdaderamente loke nan ta sinti aktualmente.

Dikon bo no ta partisipa?

Kasá di un Mepista
Nos ta pro e marcha, pero nos no ta bai kana aden, pasobra mi kasá ta Mep i e ora ei nos ta bin den tròbel. E gobernashon di Mep ta masha malo mes, pasobra bo ta kere ku bo ta haña bo salario kompleto, pero bo no ta hañ'e kompleto mas. Bo no ta haña nada di djé, bo tin ku paga skol pa bo yiu bai, nan ta kita kantidat di plaka, ora bo ta kere ku bo ta haña bo papel di awa abou, bo ta hañ'e asina halto.

Komersiante
Pasobra mi ta komersiante.

Kiko bo ta pensa di e medidanan?

Hòmber di 40 pa 50 aña.
'Tur hodido ku tin, tur hodido ku tin'.
I e uniko manera ku nos por drecha Aruba ta, si tur hende muhé di Aruba uni nan riba un lista di hende muhé di pia te kabes òf di kabes te pia i laga hende muhé kapasitá tuma puesto den gobierno. Mi no tin niun tiki konfiansa den hende hòmber. Ami mes komo hòmber ta basha bala i boto pa e partido di hende muhé, pasobra e hende muhénan ku a sirbi den filanan gubernamental, tur a sirbi bon i digno. Mi ta kere den emansipashon di hende muhé.

Komersiante
Wel, mi ta kere ku gobierno su problema ta ku el a hasi Aruba asina karo. I komo un komersiante mi mester bisa bo ku: ami ta kere ku el a hasi Aruba asina karo, el a pone ku te asta e komersiantenan a drenta den un pániko ku lokual nos tin na Aruba awor aki. Bon, si bo kombersá ku kualkier un di nan, bo ta komprondé ku komersiantenan, kada un di nan praktikamente kier disidi na sera nan negoshi.

Señora, mama di yiu
Mi ta spera ku nan 'n mishi ku e enseñansa ni ku dòkter. Loke nan a hasi ku e plaka nan no por duna kuenta, pesei nan no kier sinta na mesa ku niun hende. Esei ta nan problema.

Señora yòng
E ta masha tristo mes. Un kos ku mi kier pa nan hasi awor ta, pone elekshon awor.

Pareha (hòmber sin trabou)
Ta mihó nan kambia tur kos, duna nos un bòn. Kaba ku suèldo kompleto di tur trahadó, antó duna nos un bòn. T'esei Betico kier. (sarkástiko).

Señora di edat
Nan mester stòp e kos ei, pasobra ta imposibel. Awa ta bira karo, lus ta bira karo, telefon ta bira karo, tur kos ta bira karo, kos di outo ta bira karo; di kiko nos tin ku biba? Anan si tin moda di biba. Nos tin ku "lever in".

→

Kon e medidanan ta afekta bo?

Ama di kas
E entrada ta bai baha, esei ta di mes, direkt duro-duro e no ta afektá nos, pasó nos famía ta ku un yu so. Pero ami sèmper ta kòrda e otronan ku tin mas yu, ku ta pèrdè nan trabou, p.e. un "kostwinner", un tata di famía. E ta pèrdè su trabou, ku kiko ta bai kria su yunan mayan?

Komersiante
E ta afektá henter e pueblo; asina ku bo ta ariba Ruba, e ta afektá bo tambe, den tur sentido, finansiero, esei ta e parti prinsipal.

Stranhero bibá na Aruba
Awèl, den hopi sentido, kier men pa e tatanan di famía ku nan entrada ta bira menos; pa nos komo empleado tambe, nan ta kita hopi plaka for di nos. Esunnan ku tin debe aworaki, ta doló pa nan.

Ama di kas
Manera kos ta bayendo 'ki, enseñansa lo bai kai, pasobra manera nos ta lesa den korant, tende notisianan, enseñansa aki poko dia, muchanan lo keda sin bai skol. Awor ku tin ku bai paga skol i paga tur lo demas, ta duele si, pasobra aki poko tempo i awor kaba ya hopi hende a bai f'e Aruba p'e situashon ku nos ta bai drentando aki.
Unda tur e plaka a bai? Na keiromento i tur e ko'n'ei, Gastamento di plaka inhusto di trahadornan ku ta traha duro. Anto awó ta pueblo mester sufri. Pueblo a pon'e, pueblo bah'e. Esei e mester hasi.

Ki solushon bo ta mira?

Pareha (hòmber sin trabou)
Ami ta haña ku pueblo ta demostrá aworaki. Pero ora di vota, ora di elekshon, t'e mesun nan ta pone, nan no ta kambi'e; esei ta malo, pasobra awendia nan ta, Betico ta probechá di e hendenan, el a kambia mentalidat di e Arubianonan, i hasi nan bobo, anto e kier probechá di nan.

Ama di kas
Ta difisil pa bisa esei, pasó ya, por ta tin hopi opinion, hopi hende ta bisa esaki-esaya, pero ya, awor aki nos ta den un situashon ku bo por bisa ku bo fe mester yuda bo, bo fe den Dios, pasobra kiko mas tin? Ya nos a yega na último kaba. E hendenan ya a tuma resolushon kaba, "tien procent"; nan no a aseptá, pero ya, si bo a haya un kos pushá riba bo, i bo "werkgever" ta manda riba bo, bo no por bisa nada mas; bo por protestá, pero kiko bo ta gana? ●

Sociaal-demokratische censuur?

Het wordt misschien vervelend, maar we blijven erop hameren: met de funktionering van de demokratie op Aruba is het nog steeds bar slecht gesteld. Het kan zijn dat u er in uw dagelijkse leven niet veel last van ondervindt, maar wij zien het als onze plicht u erop te attenderen dat er tendenzen zijn die u tot na- en doordenken zouden moeten stemmen. Zeker in het licht van deze cruciale tijden.

De redaktie heeft, een week voordat de heer De Koning op Aruba zou verschijnen, aan de RVD gevraagd een (vraag)-gesprek met de Minister voor Antilliaanse Zaken te arrangeren. De RVD-funktionaris die met de organisatie van het bezoek van De Koning aan Aruba belast was, zei ons in eerste instantie dat hij daarvoor wel ruimte zag in het programma, dat toen nog lang niet vol was. Hij zegde ons toe het verzoek dezelfde middag telefonisch aan de heer Moerman (sekretaris van de minister op deze reis en op dat moment op Curaçao) door te geven. De volgende dag zou hij ons terugbellen. Toen we twee dagen later hêm belden, kregen we te horen dat de heer Moerman had gezegd niets te kunnen beloven, maar dat we in elk geval naar de 'pers-briefing' in Concorde Hotel moesten komen, zodat we ter plekke een afspraak zouden kunnen maken.
Op de dag vóór de Mini-konferentie (op vrijdag de 8e februari) begon, belden we nogmaals de RVD-man (tevens MEP-man . . .) en drukten hem op 't hart, dat we toch liever een duidelijke, zekere afspraak hadden en hij beloofde ons daartoe nogmaals de heer Moerman te benaderen.
De perskonferentie zou op zaterdag de 9e om 12 uur plaatsvinden volgens het programma. Om 11 uur werden we (heel attent) gebeld vanuit Concorde door de sekretaresse van de RVD-man, die ons meedeelde dat de heer Moerman had laten weten, dat De Koning eigenlijk 'vol' zat, maar dat we toch in elk geval om 12 uur moesten komen, want misschien kon er in een 'verloren uurtje' toch nog iets geregeld worden.
Afijn, wij naar Concorde. De Mini-konferentie was ondertussen muurvast gelopen en dientengevolge begon de persontmoeting pas om kwart over vier. Dat MEP-minister Hendrik Croes tijdens die 'pers-briefing' op een vraag van S&K zeer onbeschoft reageerde en

zich even later zelfs in onbehoorlijke taal uitte tegenover de afgevaardigde Abraham van Bonaire, ten aanhoren van alle konferentiedeelnemers en de komplete binnen- en buitenlandse pers, hebt u reeds in de dagbladen kunnen lezen. (Vanaf dat moment stond S&K zéker niet meer alleen in haar, sinds jaar en dag geuite, oordeel over deze 'meneer'. . .).
De konferentie verliep zó gehaast en eindigde in zo'n tumult, dat we geen kans meer zagen de heer De Koning nog 'aan de jas te trekken'. Die kans kregen we echter toevalligerwijs diezelfde avond nog, toen we hem tegen kwamen op het terras van het Bali Restaurant.
Tja, hij wás vol, ook de volgende dag, maar misschien een volgende keer, in juli of augustus? "Hé, Henk?" (de heer Moerman was er ondertussen bij komen staan). "Hier is iemand van het blad van de onderwijzersvakbond. Hij zegt me zojuist, dat hij de hele week vìa de RVD heeft geprobeerd een interview met mij te regelen, weet jij daar iets van?"
"Ja," voegden wij er nog aan toe, "de heer Croes van de RVD vertelde ons, dat hij met u hierover contact had gehad . . ."
"Nou, nee hoor, daar is mij niets van bekend," aldus de heer Moerman. ●

De positie en de mogelijkheden van de APA binnen de verzorgingsstruktuur

Onderstaand artikel is het tweede in een reeks betreffende de voorgenomen sluiting van de Arubaanse Pedagogische Akademie. De vraag: "HEEFT DE APA BESTAANSRECHT?" wordt in de verschillende artikelen bezien vanuit verschillende invalshoeken. In het vorige nummer van S&K is de funktie van de Arubaanse Pedagogische Akademie in het Antillianiseringsproces in het onderwijs bekeken. Dit tweede artikel plaatst de APA binnen de verzorgingsstruktuur en belicht de huidige en mogelijke toekomstige taken van dit Instituut.

door

Lydia Emerencia,

docente Onderwijskunde en Cuma aan de APA

VERZORGINGSSTRUKTUUR

Naast en ten behoeve van het schoolsysteem dienen er in het onderwijs een aantal organisaties en instellingen te bestaan die als uitdrukkelijke taak hebben: de *ondersteuning* van het onderwijs.

Het begrip "Verzorgingsstruktuur" duidt op deze organisaties en instellingen: het geheel van voorzieningen die als doel hebben advies en dienstverlening te verschaffen aan leerlingen, leerkrachten, scholen en beleidsinstanties. De term "struktuur" geeft aan, dat er sprake is (of dient te zijn) van een georganiseerd en samenhangend geheel. Met andere woorden, de verschillende instellingen en organisaties die het onderwijs ondersteunen dienen:

- zoveel mogelijk gemeenschappelijke beleidsuitgangspunten en -doelen te hebben;
- zoveel mogelijk bestaande leemtes in de onderwijsverzorging weg te werken.

Funkties van de onderwijsverzorging zijn:

A. Onderzoek van onderwijs.
B. Planning van het onderwijs.
C. Begeleiding vam het onderwijs.
D. Scholing van onderwijsgevenden
   - de Initiële opleiding (de "Pre-service training").
   - de na-, bij- en omscholing (de "In-service training").
E. Leerplan en toetsontwikkeling.
F. Leermiddelenvoorziening.
G. Informatie over onderwijs.

(Voor een nadere uitwerking van deze funkties: zie kader op pag. 8).

De onderwijsverzorging is geen luxe, maar een *basisvoorziening* voor het onderwijs. Een samenleving die steeds hogere eisen stelt aan het onderwijs, dient ook de verschillende vormen van hulpverlening aan het onderwijs te garanderen. Dit geldt des te meer voor een samenleving zoals de onze, die kampt met een onderwijssysteem waarin de koloniale kenmerken nog grote struikelblokken vormen. De *kleinschaligheid van onze samenleving* echter stelt aan ons tegelijkertijd de belangrijke eis om met zo weinig mogelijk middelen, met de meest *effektieve* aanwending van onze professionele krachten een zo groot mogelijke hulp te bieden.

VERZORGINGSSTRUKTUUR OP DE ANTILLEN

Volgens de beleidsnota "Enseñansa pa Un i Tur" geeft de verzorgingsstruktuur op de Antillen een *"fragmentarisch* en, in bestuurlijk opzicht, *verward* beeld te zien".

Met betrekking tot de verzorging van het onderwijs op Aruba kan zonder meer gesteld worden, dat aan de grote behoeften vanuit het onderwijsveld en de -instanties, nog in onvoldoende mate voldaan wordt. Onze huidige verzorgingsstruktuur is veels te smal: teveel belangrijke taken hierbinnen wordt nog helemaal niet aangepakt of worden op onsystematische en ad hoc basis uitgevoerd. Er ontbreken verder koördinatie en samenhang tussen de verschillende initiatieven die op dit gebied ontplooid worden.

In het schema op pag. 7 wordt getracht een beeld te geven van de (wijze van) uitvoering van de verschillende verzorgingstaken op Aruba.

Mede het het oog op de voorgestelde wijzigingen van de struktuur van ons onderwijssysteem stelt de Beleidscommissie een "fundamentele herziening" van de verzorgingsstruktuur voor. Met name worden genoemd:

1. de verdere uitbouw van bepaalde verzorgingstaken;
2. een grotere mate van integratie van de afzonderlijke verzorgingstaken;
3. de bestuurlijke reorganisatie van de verzorgingsstruktuur als zodanig.

DE ARUBAANSE PEDAGOGISCHE AKADEMIE

Met betrekking tot de voorgenomen sluiting van de Arubaanse Pedagogische Akademie is het belangrijk dat er een *rationele* diskussie gevoerd wordt; met argumenten en met afweging van de voor- en nadelen. Tenslotte zal de beslissing die genomen moet worden *alle* relevante aspekten in konsideratie moeten nemen. Een akademie kan niet vandaag gesloten worden en morgen weer even snel op poten gezet worden, als blijkt dat de akademie toch belangrijke taken te vervullen heeft. Een lichtzinnige, te snel genomen beslissing vandaag zal ongetwijfeld zijn repercussie hebben voor morgen.

Welke zijn de (overigens nog niet officieel bekendgemaakte) argumenten voor de sluiting van de APA?

1. De APA is te duur.

Vooral ten gevolge van het sterk gedaalde leerlingenaantal op de APA kost de APA op dit moment ca. f. 14.738,— per leerling, terwijl het gemiddelde per schooltype f. 4.861,40 bedraagt. Als uitsluitend geredeneerd wordt in financiële termen, dan is het zonder meer een feit dat het laten opleiden in Curacao of Nederland stukken goedkoper is. Het is tevens logisch en terecht dat met name in tijden van financiële problemen het kostenaspekt sterk benadrukt wordt.

Hiertegenover dient echter gesteld te worden dat:

— de APA niet zomaar een school is, doch deel van de verzorgingsstruktuur die de belangrijke scholingstaak verzorgt. Daarom →

FUNKTIES	INSTELLING	OPMERKINGEN
Onderzoek	Onderwijszaken Departement van Onderwijs	Dit onderzoek is nog zuiver beschrijvend van aard
Planning		Bij de centrale afdeling van het Departement van Onderwijs is er een afdeling ARPO (Advies Research Planning en Onderzoek). Van een meer omvattende onderwijsplanning is er echter geen sprake
Begeleiding	Departement van Onderwijs Onderwijszaken	De begeleiding is overwegend op de leerling gericht, met het aksent op de (eerste klassen van het) basisonderwijs, het kleuter- en speciaal onderwijs. De laatste jaren is wel een verschuiving merkbaar naar de leerkrachtbegeleiding.
Scholing	APA Verschillende cursussen (partikulieren) Departement van Onderwijs	De Initiële opleiding tot leerkracht B.O. en K.O. Onder andere L.O.- en M.O.-cursussen. Verschillende workshops. Onder andere: gedragsmodifikatie (BBO), observatie (Kleuteronderwijs), Lezen, rekenen en schrijven (B.O.). Een nogal versnipperd beeld
Leerplan/ Toetsontwikkeling	Departement van Onderwijs; o.a. PBD en examencie's	De ontwikkeling van toetsen en examens
Leermiddelen- voorziening	Onderwijszaken (Werkgroep "Siña Lesa") Ad hoc werkgroepen	Ontwikkeling van een aanvankelijk papiamentstalige leesmethode. Onder andere op vakgebieden Spaans, wereldoriëntatie. Op Curaçao is er een centrum voor leermiddelenontwikkeling (CLO)
Informatie	Departement van Onderwijs Onderwijszaken	Informatie is met name gericht op de beroepen en studiekeuzevoorlichting

(Zie voor een nadere beschrijving van de Antilliaanse onderwijsverzorgingsstruktuur: "Enseñansa pa Un i Tur").

---

kan niet geredeneerd worden zoals men ten opzichte van een te-duur-geworden-school redeneert;

— men houdt geen rekening met de verschillende nevenfunkties die de APA in het totaal van het onderwijsgebeuren vervult: o.a.:

1. de bijdragen aan het Arubaniseringsproces van het kleuter- en lager onderwijs,
2. de bijdragen aan ontwikkelings- en vernieuwingsideeen op het gebied van onderwijs en opvoeding.

Deze nevenfunkties zijn van grote waarde en derhalve ook kostbaar. Zonder deze nevenfunkties vervalt ons onderwijs tot een statisch en verouderd bestel;

— de opleiding in Nederland of Curacao betekent het terugdraaien van de klok met 30 jaren. Op de konsekwenties van de opleiding in Nederland is al uitvoerig ingegaan in het vorige artikel (S&K no. 1, jrg. 16);
— als de APA, naast de initiële opleiding, ook andere scholingstaken (de nascholing, zie hieronder) en andere verzorgingstaken zou kunnen uitvoeren, dan valt dit kostenargument weg.

2. Er zijn (voorlopig) geen leerkrachten voor het B.O. en K.O. meer nodig.
Dit argument echter steunt op twee veronderstellingen, waarover volstrekt nog geen zekerheid is:
— de vergroting van de klassegrootte. Dit is een maatregel met, gezien de specifieke problematiek binnen ons Arubaans onderwijs, belangrijke gevolgen voor de kwaliteit voor het onderwijs (Onderzoek in Nederland heeft overigens recent uitgewezen, dat een dergelijke maatregel op den duur niet goedkoper uitkomt, gezien de stijging van het zittenblijverspercentage);
— het ontslaan van leerkrachten die door bovengenoemde maatregel overtollig zijn geworden.
Zelfs al gelden deze argumenten echter, dan nog zijn deze argumenten op zich geen redenen om een akademie (de enige op Aruba!) te *sluiten*.
Het is al jaren een bekend feit, dat in de nabije toekomst de Antilliaanse PA's niet langer alleen de funktie van Initiële Opleiding kunnen blijven vervullen. De Antillianisering van het docentenkorps voor het basisonderwijs en kleuteronderwijs is nagenoeg voltooid. Met betrekking tot de initiële opleiding zouden de PA's nog "slechts" de taak hebben om te voldoen in de, voor de onderwijspraktijk zeer belangrijke, *vervangingsbehoefte*. Met andere woorden: *er zal altijd een behoefte blijven bestaan aan de initiële opleiding*. Weliswaar mogelijkerwijs bepaalde jaren minder dan andere.
Enkel om deze reden echter sluiten van een akademie voor HBO betekent echter het zomaar "weggooien" van gedurende jaren opgebouwde scholingservaring en -deskundigheid.

3. Het derde argument is van andere aard dan de twee voorgaande. Dit argument stelt dat er inderdaad nog vele verzorgingstaken te vervullen zijn op Aruba: dat de scholingstaak (nascholing én initiële opleiding) een vereiste blijft, echter dat niet noodzakelijkerwijs deze taken door de APA verzorgd hoeven te worden. Het zou mogelijk zijn om al de verzorgingstaken (waaronder de scholingstaak) onder te brengen in één (eilandelijke, na 1986?) overheidsinderwijsinstantie. Op dit argument komen we later terug.

Welke argumenten zijn er in te brengen tegen de sluiting van de APA?
Algemene argumenten:
1. De APA is een akademie (enige in zijn soort) waarbinnen zeer veel ervaring, 'know how' en deskundigheid is opgebouwd. De APA sluiten betekent het "stuk slaan" van een (relatief) goed lopende organisatie, terwijl het zeker is dat er op Aruba vooralsnog geen beter alternatief is.
2. Gezien haar 'know how' en ervaring kan de APA relatief snel overschakelen op andere verzorgingstaken.
3. De sluiting van de APA betekent het versmallen van de uitbouwmogelijkheden van de verzorgingsstruktuur op Aruba en de mogelijkheden voor kwaliteitsverbetering en -vernieuwing van het onderwijs. Dit zou tevens een vergroting van de externe afhankelijkheid kunnen betekenen.

Gezien:
— de onderontwikkelde staat van ons verzorgingsstruktuur;
— de grote problemen in ons onderwijs;
— de weinige goed lopende onderwijs-verzorgingsinstanties;
— het weinige professionele onderwijskader op Aruba

is de sluiting van de APA *een luxe die we ons niet permiteren kunnen*.
Specifieke argumenten:
Er *zijn* mogelijkheden voor de verruiming van het werkveld van de APA. Bovenstaande analyse van het verzorgingssysteem heeft aangetoond dat er nog vele taken zijn, waar er nog niets of niet voldoende aan gedaan wordt en van groot belang zijn voor het goed funktioneren van het onderwijssysteem.
De diskussie over de toekomst van de PA's is een diskussie wat al jaren gaande is. Niet alleen de PA's zelf hebben zich in hun ver- →

De funkties van ONDERWIJS-VERZORGING

A. Onderzoek van onderwijs

Het creëren van een relevant en aktueel (statistisch) informatiebestand ten behoeve van het onderwijs, met als doelen:
a. de *beschrijving* van het onderwijs: de verzameling van data, betrekking hebbende op o.a.: leerlingen, leerkrachten, scholen en financiering van het onderwijs;
b. het onderzoek naar het *funktioneren van het onderwijs* ten gunste van een gericht onderwijsbeleid. Het gaat hier om het blootleggen van de oorzakelijke verbanden die het funktioneren van het onderwijs bepalen;
c. de evaluatie van het onderwijs: het opsporen van lacunes en tekortkomingen in het onderwijs, alsook het meten van het gevoerde onderwijsbeleid;
d. het *voorspellen* van toekomstige ontwikkelingen in het onderwijs, zowel kwantitatieve ontwikkelingen als kwalitatieve ontwikkelingen.
Zonder een behoorlijk informatiebestand over het onderwijs is geen behoorlijke onderwijsplanning en onderwijsbeleid mogelijk.

B. Planning van het onderwijs

Doel van de onderwijsplanning is het onderwijs effektiever en efficiënter maken, naargelang van de behoeften en doelstellingen van de gemeenschap.
Onderwijs*planning* en onderwijs*beleid* zijn niet hetzelfde. Er zijn verschillende visies mogelijk op de relatie onderwijsplanning en onderwijsbeleid.
Planning omvat zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve component:
— Kwantitatieve component: alle vragen die te maken hebben met de uitbreiding van de onderwijsfaciliteiten: hoeveel schoolgebouwen, boeken, klassen en financiële middelen zijn er nodig, wil het onderwijs optimaal funktioneren.
— Kwalitatieve component: welke doelstellingen, vormen en middelen kunnen het onderwijs het best dienen. Hier gaat het om de planning van methodeontwikkeling, scholing van leerkrachten, wijziging en aanpassingen van de struktuur van het onderwijssysteem, leerplannen en benodigd onderzoek.

C. Begeleiding van het onderwijs

Men onderscheidt verschillende nivo's binnen de onderwijsbegeleiding:
1. de "leerlingbegeleiding": de psychologische, pedagogische en didaktische hulp aan die leerlingen met leer- en gedragsproblemen, die binnen ons huidige klassikale systeem niet op voldoende wijze opgevangen kunnen worden;
2. de "leerkrachtbegeleiding": dit is een zeer ruim terrein waarbinnen de begeleiding zich kan toespitsen op alle aspekten van het lesgeven. Onder andere de vakdidaktische begeleiding, de algemeen didaktische begeleiding, begeleiding op het gebied van methode-hantering, konstruktie van leermiddelen, diagnosticeren van leerlingen met problemen, opstellen en uitvoeren van simpele behandelingsprogramma's, toepassen van differentiatietechnieken;
3. de "systeembegeleiding": ook hier betreft het een ruim terrein van begeleiding. Hierbinnen kan als aparte kategorie ook ondergebracht worden de begeleiding van het schoolhoofd als 'manager' van de school.
Het woord systeembegeleiding impliceert dat de begeleiding zich richt op de school als systeem, als een organisatie die probeert bepaalde onderwijskundige en pedagogische doelen te bereiken. Daarom is de begeleiding onder andere gericht op:

Informatie over studie- en beroepskeuze.

— de schoolorganisatie,
— de schoolwerkplanontwikkeling,
— de optimalisering van de externe kontakten.

4. Soms onderscheidt men ook de zogenaamde "milieu-begeleiding": de begeleiding van het milieu van de leerlingen, met name in het gezin.

D. Scholing van leerkrachten

Een in 1969 in Hamburg georganiseerde UNESCO-conferentie over de problematiek van de opleiding van leerkrachten had als één van de belangrijkste konklusies: dat "de opleiding tot leerkrachten beschouwd moet worden als een *kontinu proces,* waarin de pre-service training niet meer dan een initiële training is. De direkties van de opleidingsinstituten zullen derhalve hun verantwoordelijkheden moeten *verruimen* en een rol spelen bij het plannen en opzetten van in-service-training".
Als deel van de verzorgingsstruktuur wordt onder scholing aldus verstaan: zowel de initiële opleiding als de in-servicetraining (na- en bijscholing). De in-servicetraining wordt gezien als een belangrijk instrument ter optimalisering en vernieuwing van het onderwijs.

E. Leerplan- en toetsontwikkeling

De ontwikkeling van modellen voor onderwijsleerplannen, schoolwerkplannen en onderwijsleerpakketten. Tevens de ontwikkeling of modernisering van leerplannen voor de verschillende vakken en leergebieden. Tenslotte de ontwikkeling van (objektieve) school- en studietoetsen.

F. Leermiddelenvoorziening

Ook de leermiddelenvoorziening zou tot de onderwijsverzorging gerekend kunnen worden. Vooralsnog is de leermiddelenvoorziening op de Nederlandse Antillen (zoals in de meeste landen) voor het overgrote deel een zaak van de 'vrije markt' en wordt verzorgd door commercieel gerichte uitgeverijen; in verreweg de meeste gevallen buitenlandse, westerse uitgeverijen. Er bestaat geen enkele deugdelijkheidsgarantie: de wetten voorzien niet in een regeling voor dit belangrijke onderdeel van het onderwijs (ook in Nederland niet). Vooralsnog is de leermiddelenvoorziening een faktor van belang voor de onderwijsontwikkeling en het onderwijsbeleid, maar tegelijkertijd ook een ondoorzichtige en onkontroleerbare faktor.

G. Informatie over onderwijs

De informatie aan direkt bij het onderwijs betrokken groeperingen en instanties, alsook aan de gemeenschap in het algemeen. Deze informatie dient te omvatten: de beleidsvoornemens, de achtergronden van deze voornemens, alsmede de vorderingsresultaten in het uitvoeren van deze voornemens.
Tevens kan hier gedacht worden aan:
— op de ouders gerichte voorlichtingsprogramma's;
— op de leerlingen gerichte edukatieve programma's;
— op de leerkrachten gerichte informatie over onderwijsontwikkelingen;
— oprichting van informatie- en dokumentatiecentra;
— informatie over studie- en beroepskeuze.

Voor nadere informatie betreffende onderwijsverzorging zij verwezen naar:
— *"Enseñansa pa Un i Tur", Beleidsnotacommissie 1981.*
— *Verslag van het Kongres "Toekomst opleidingsinstituten voor leerkrachten", mei 1982.*
— *UNESCO-rapport "Education: Issues and priorities for Development".*
— *"Onderwijs: Bestel en Beleid" o.r.v. J. A. van Kemenade (1981).*

→

schillende IKOL's (Interinsulair Kontakt Opleiding Leerkrachten) en het Kongres in mei 1982 (1) hierover gebogen. Ook de Beleidsnotacommissie heeft hierover voorstellen gelanceerd en de DECO (Dienst Economische Ontwikkeling Aruba) heeft enige jaren geleden een rapport uitgebracht, waarin men pleit voor de ombouw van de APA tot een Arubaanse Sociaal Pedagogische Akademie (ASPA).
Alle voorstellen die tot nog toe gelanceerd zijn, dienen de APA de scholingstaak (Initiële opleiding en In-servicetraining) toe. In het volgende schema een overzicht van de verschillende voorstellen:

Deze argumenten druisen niet in tegen de eerder bepleite noodzaak van koördinatie en samenhang binnen de verzorgingsstruktuur. Deze koördinatie en samenhang kunnen op efficiënte wijze geïnstitutionaliseerd worden, zonder persé alles onder één dak te brengen.
Nadrukkelijk wil ik tenslotte opmerken dat het noch in het belang van de APA, noch in het belang van het onderwijs is om de diskussie over de sluiting van de APA te voeren in een "welles-nietes"-sfeer, of nog erger, om helemaal geen diskussie te voeren. Het kostenargument, hoewel een ongetwijfeld zwaarwegend argument, mag ons, óók in

VOORSTEL 1: de "ASPA" (DECO): (Arubaanse Sociaal Pedagogische Akademie)

Initiële Opleiding	Nascholing	Sociale en andere opleidingen op MBO- en HBO-nivo

VOORSTEL 2: de "Pedagogische Hogeschool" (Beleidsnotacommissie)

Initiële Opleiding	Nascholing	Onderzoek- en Ontwikkelingswerk

VOORSTEL 3: Voorstel van de PA's:

Initiële Opleiding	Nascholing	Begeleiding (met name de leerkracht- en systeembegeleiding)

Deze voorstellen tonen aan dat de APA reden en recht van bestaan heeft. De Initiële Opleiding wordt in de nieuwe PA een vast, maar kleiner werkveld. Dat de Nascholing een "must" is, hoeft geen betoog. In een volgend artikel hopen we in te gaan op de vraag op welke wijze de APA de nascholingstaak zou kunnen aanpakken.

EEN OVERHEIDS-ONDERWIJS-INSTANTIE?

Tenslotte nog een korte reaktie op het derde argument (zie hierboven) om de APA te sluiten en in plaats daarvan een overheidsinstantie in het leven roepen die *alle* verzorgingstaken (alsmede de scholingstaak) zal verzorgen.
1. Het zal jaren kosten om de expertise en deskundigheid die de APA nu heeft en de mogelijkheden die ze heeft om deze uit te bouwen, binnen deze voorgestelde overheidsinstantie op te bouwen. Bedenk hierbij, dat per I jan. 1986 (ingang Status Aparte) er, mogelijkerwijs drastische, wijzigingen zullen worden ingebracht in de beheersen verzorgingsstruktuur tengevolge van de reorganisatie en het samensmelten van de bestaande onderwijsdiensten op eilands- en landsnivo. In de "gewenningsperiode" zullen zeker het nivo en de vlotheid van de organisatie te lijden krijgen.
2. Net zoals in de politiek (de Trias-politika-leer) is het binnen het onderwijsbestel van fundamenteel belang om bepaalde scheidingen aan te brengen en te handhaven. Het onderbrengen van zowel het beleid, de planning en verzorging, de administratie en inspektie en de financiering van het onderwijs onder één dak kan betekenen:
- verstarring;
- grotere isolatie van de dagelijkse onderwijspraktijk en -behoeften;
- minder feedbackmogelijkheden en tengevolge daarvan minder mogelijkheden voor een kritische evaluatie.

Interinsulair Kontakt Opleiding Leerkrachten

deze tijd niet, verblinden en leiden tot ondoordachte beslissingen. Hoewel de sluiting van de APA op korte termijn zeker kostenverlichtend is, zijn er anderszijds vele andere relevante faktoren, die ons inziens de balans laten doorslaan ten gunste van het openblijven, maar uitbouwen, van de APA.
Het feit dat tot op dit moment de APA van nog geen enkele zijde op officiële wijze ingelicht is over en nog minder in het besluitvormingsproces wordt betrokken t.a.v. de voorgenomen sluiting toont aan een zeer onzorgvuldig en onverantwoord omspringen met dit enige instituut voor HBO op Aruba.

NOOT:
(I) In mei 1982 is er, op initiatief van de twee Antilliaanse PA's, een kongres georganiseerd met als titel: "Toekomst Opleidingsinstituten voor Leerkrachten". Aan dit kongres namen deel alle Antilliaanse, bij de opleidingen, betrokken instanties: Departement van Onderwijs, Onderwijszaken (Aruba), Onderwijs en Kultuur (Cur.), Sedukal (Cur.), APA en APK. Twee thema's werden behandeld:
a. Een aangepast nieuw opleidingsinstituut en de voorwaarden.
b. Nascholing, een integraal deel van het takenpakket van de P.A.? ●

grawata

Jan de Koning a resulta nos parlamentarionan Jan de Keihard.
★
Pakiko bai te Moko Zoo Ranch si den eilandsraad mes nos tin nos propio "Animal Farm"?
★
Betico a bira paranoia di bèrdat. Kada biaha tin un supuesto atentado kontra su persona. Mañan e lo no konfia ni su mes sombra .....
★
Ta riparabel ku delaster tempo Betico pa mas pafó ku riba Aruba. Ki dia e ta skohe entre nan dos?
★
Lema riba number di outo 1986: One unhappy island.
★
Despues di Ban ku Maria i Betico awor nos ta bai ku hubentut. Ta na unda e kos aki ta kaba anto? Ban laga Aruba?
★

Uitspraak van een ontevreden journalist tijdens de mini-conferentie in Concord Hotel: "Men geeft zoveel uit aan deze conferentie en er is niet eens een behoorlijke perskamer". Reaktie van een fotograaf: "Is er hier dan een behoorlijke pers?"
★
Tá piskamento di kua tuna nos konsehero general lo kiermen? Tuna di mondi, di bleki of di lamá?
★
Te ainda nos no sa unda e 300.000.000 a keda. Abo sa?
★
Ku tur e medidanan di ousteridat nos por spera un "vuelve el ayer" den estilo di wantomba.
★
Fondo sin solidaridat, solidaridat sin fondo of ni fondo ni solidaridat?
★
Posibel pregunta pa e referendum nobo: "Kiko bo kier: biba ku hende skur of biba ku un futuro skur?"
★
Je moet niet vergeten dat Betico de dingen in een veel Breder(o) verband ziet .....
★

Dr. Zaandam di Famia Planeá: "Ya e tabatin relashon kaba!"

F.P. no ta hasi distinshon entre un hoben kasá of soltero. Si ta trata di un mucha muhé hopi yòng, nos ta mand'e serka su dòkter of un dòkter ku ta koopera ku F.P. E tin mas "privacy" den e ofisina di e dòkter, pasobra niun hende sa e ora ku ta serka F.P. el a bin. E mucha tin hopi miedo pa su mayornan haña sa ku el a bin buska antikonseptiva. Aki na Aruba un menor di edat no mester di permiso di su mayornan pa haña esaki. Nos ta preferá di duna nan e servisio aki ku pa despues nos tende ku e mucha a bin pa un aborto. Bo por filosofiá riba e pregunta si e ta bon of malo, pero n'e momento ku un mucha muhé hoben bin serka nos, **ya e tabatin relashon kaba!** E no ta bin ora e tin intenshon di tin relashon. Si el a bin, ya kaba e tabatin relashon i el a spanta, den e sentido ku su regla a bin un poko lat, of e regla a para i el a pensa: "Kòrda ku mi ta na estado!"

N'e momentonan aki un tersera parti di nos miembronan (30%) ta bou di 20 aña. Nan ta haña konsulta gratis i tambe antikonseptiva. Si mester hasi un "paptest" esaki ta gratis tambe. Nos ta duna sterilisashon gratis, pero hospital si nan mes mester paga. Nan por keda miembro te ora nan stòp. Pero nos ta keda mustra nan riba e rísikonan di un embaraso bou di 20 aña, pasobra nan no ta maduro ainda, e "bekken" no ta formá, por spera un parto prematuro of un aborto spontáneo i tambe konsekuensianan finansiero i sikológiko.

Si un mucha muhé ta na estado i e ta bin serka nos, nos no por yud'e. Ofisialmente F.P. no ta mete den nada di aborto, pasobra 80% di nos plaka ta subsidio di Gobierno Sentral, 20% ta bin for di Family Planning International. Tur dos ta bisa si bo leinan i bo pais no ta permiti aborto, absolutamente bo no mag di praktik'e. Nos no kier pèrdè e plaka i tambe e akto ta kastigabel. Nos ta bisa e mucha muhé of hende muhé en general: "Sòri. Bai i ora bo haña bo yui of ora bo haña un otro solushon, bo ta bin bèk i nos lo yudabo."

Kontrol riba uso di antikonseptiva dor di mucha yòng ta sosode di e siguiente manera: nos ta duna nan 3 paki di pildo i ora esakinan kaba nan mester bin bèk pa otro. Nos ta chèk si no tin keho.

Informashon

Nos tin 3 persona ta traha riba informashon. Nos ta manda karta pa tur skol; nos atenshon ta bai spesial riba 6e klas di enseñansa primaria, pasobra ei e muchanan ta kita for di skol hopi biaha, E.T.A.O., skolnan tékniko. E aktitut di e muchanan aki ta diferente ku p.e. esunnan di Colegio.

E motibo pakiko mucha muhernan di H.H.S./E.T.A.O. ta sali mas na estado tin di aber ku edukashon, inteligensia i edat. Na E.T.A.O. e muchanan mayoria bes a faya 1 of 2 biaha na skol básiko. Ya nan ta un poko bieu kaba. E.T.A.O. ta prepará nan pa trabou of pa kasamento, pa bira independiente. E konsekuensia ta hopi biaha ku e yui no ta deseá; e mama ta kulpa e yui ku el a daña su bida of ku pa su via e mucha hòmber a bai lag'e.

Nos ta tene charla, mustra video i duna informashon pakiko mester pospone un embaraso (pa trankilidat di bo mes, bo famia, èts.) Di ougùstùs pa yanüari nos a bishita diferente skol i e kantidat ta varia entre 23 pa 25 biaha. Nos no ta trata solamente antikonseptiva, pero tambe nos ta duna informashon tokante malesa venériko, parto i seksualidat.

Apesar di tur e informashon aki tòg bo ta mira ku hopi mucha muhé yòng ta sali na estado, pasobra te ainda tin barera den komunidat ku no ta permití e uso di antikonseptiva dor di mucha hoben. E miedo pa mayornan haña sa, of nan no ta us'e regularmente of nan tin miedo pa bin F.P. pa hende no pensa ku nan tin relashon seksual.

Nos informashon ta konsentrá su mes mas tanto riba e mucha muhé. Nos ta den un situashon un tiki latino-amerikano. Nos ta purba kambi'e dor di bai skolnan tékniko i mustra e mucha hòmbernan riba nan reponsabilidat. Tatanan tambe mester yuda planea famia. Nos por pone un "automaat" riba kaya pa fasilitá e uso di kòndòn, pero mester permiso di gobierno. Nos a purba 3 pa 4 aña pasá, pero e botíkanan a protesta ku nos ta kòrta nan benta. Tambe tin e peliger ku e ta wordo kibrá. Mucha hòmber tin mas bergwensa pa bin serka F.P. i hopi biaha ta manda nan amiga of amigo bin buska kòndòn p'e.

Malesanan venériko

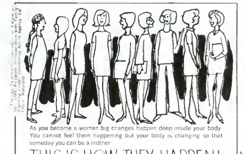
Un kos ku nos a mira ta ku tin un oumento bastante grandi di malesanan venériko bou di hubentud. Bo no ta tende mucho di dje dor ku e ta wordo tratá keto. Nos ta haña un rapòrt di laboratorio i e delaster 3 añanan ta mustra ku tin un oumento di sífilis na Aruba

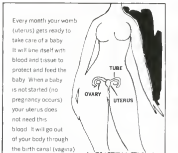
EMBA
HUB

Den Skol & Komunidat no. 8 n
hubenil en general i spesialment
puntonan ku nos a trese padil
motibonan, e rísikonan di salú p
ta konta pa Aruba.
Pa haña informashon mas kom
mashon serka: dr. Zaandam ko
Ofisina pa difikultat di Bida i
Sosial (D.M.Z.) i 3 skol (E.T.A.

NA A

RASO

ENIL

os a trata e tópiko di embaraso e loke ta trata e área karibense. E anti, p.e. e konsekuensianan, e a mamanan hoben i bebi, tambe

pleto posibel nos a buska infor- mo presidente di Famia Planeá, di Famia, Voogdijraad, Kuido O./H.H.S.).

RUBA

bou di mucha yòng. Tin varios kaso kaminda un "jufrouwtje" ta pega varios "jonkuman". Esaki ta mustra ku esei no ta pasa den un relashon personal entre dos hoben so. E ta pasa tambe den kombinashon ku droga.
E amenasa di droga, alkohòl i prostitushon ta algo ku nos a ripará aki na Aruba, pero e ta mundialmente tambe. Un mucha muher ku no tin un relashon serio ta hay'e den un situashon ku e ta duna su mes pa un serbes, un "drink", un sigaria of pa algo otro manera "base" òf "marihuana". Alkohol, prostitutie en venerische ziektes" ta bai hunto. Esaki ta manifesta su mes dor di kehonan di stoma.

Mayornan

Nos ta envolví e mayornan dor di bai den sentronan di bario pa duna e charlanan pa mayornan i muchanan hunto. Mayornan hopi biaha ta pensa: "Si bo duna hobennan antikonseptiva gratis nan lo bai tin relashon seksual." Esei ta un pensamento eróneo, pero difisil pa kibra. 80% di e mayornan tabatin relashon seksual promer ku nan a kasa. Ta masha straño ku e tatanan ta masha estrikto ku nan yui muhé. Nan kier p'e keda señorita, virgo te dia e kasa, anto nan mes na edat di 14/15 aña a parandiá tur kaminda.
Esaki ta e "double standard" ku ta difisil pa kibra. E mamanan ta mesun kos. Ta ora e yiu haña malesa of sali na estado, nan ta kore bin puntra pa ayudo, pasobra e mucha ta bai skol, e ta daña su edukashon, èts.
Mi ta kere ku e informashon ku nos ta duna ta yuda, pasobra den e 15 aña di eksistensia di F.P. nos por wak ku e sifra di nasemento bou di hubentut a baha hopi. E ta masha abou kompará ku e área karibense.
Loke nos ta desea ta ku e maestronan na skol mester duna e alumnonan informashon regularmente. Esaki mester ta enserá den e kuríkulo di skol; esta "Family Planning and Sexual Education". Esei ta nos ideal. Ku el lo yuda nos ta sigur.

Algun sifra p'e isla di Aruba:
Mamanan bou di 20 aña ku a duna lus (kasá of soltero), segun F.P.

1970 + 1971	9%
1972 + 1973	11%
1974 + 1975	14.8%
1976 + 1977	15.7%
1978 + 1979	15.0%
1980	11.8%
1981	7.3%
1982	19.1%
1983	18.6%

Te aki e relato di dr. Zaandam tokante e tópiko di embaraso hubenil. Komo ku esaki tabata hopi ekstenso i mayoria di e puntonan ku el a menshoná tambe a wordo duná p'e otro instansianan, nos a limitá nos mes pa duna solamente e puntonan mas importante di e otro instansianan.

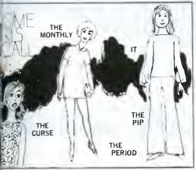
Kuido Sosial

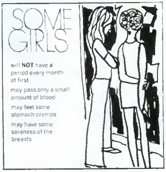
A traha un rapòrt (novèmber 1984) riba e problema di embarasa hubenil i for di esaki nos a saka e siguiente informashon:
Kuido Sosial ta hasi un distinshon entre yiu legítimo e ilegítimo p'e delaster añanan:

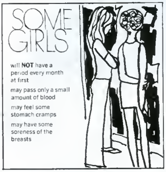
	Legítimo	Ilegítimo	Total
1980	59	74	133
1981	36	40	76
1982	38	34	72
1983	39	56	115

E motibonan ku muchanan muhé a duna pa nan salimento na estado:
— E mucha muhé no a usa antikonseptiva ya ku el a pensa ku e lo no sali na estado;
— E mucha muhé a pensa ku e lo no sali na estado despues di tin relashon un biaha so;
— E mucha muhé tabatin basta aña di relashon ku e mucha homber i el a pensa ku tabata algo normal pa haya un yiu;
— E mucha muhé tabata kier un yiu di e mucha homber ku e tabata stima.

Reakson di mayornan:
— Mayornan ta rabia, sundra of suta e mucha ora nan haya sa ku nan yiu ta na estado;
— Nan ta preokupa nan mes pa loke bisiñanan por bisa;
— E mama ta tuma e responsabilidat i ta hiba su yiu dòkter i ta kuminsa hasi preparashonnan p'e bebi;
— Den hopi kaso nan ta pone preshon riba e mucha hòmber pa kasa ku e mucha muhé.

D.M.Z. no por a haya un (futuro) tata hoben pa papia kune, pero for di e kombersashonnan ku e instansia a hiba ku (futuro) mamanan hoben, el a haya e siguiente informashon:
— E mucha hòmber ta bisa e mucha muhé pa "get rid" di e bariga;
— Otro ta bisa pa keda ku e bariga;
— E ta tuma un aktitut pasivo den henter e asunto;
— E no por tuma e responsabilidat finansiero p'e bebi pasobra e ta bai skol ainda of e no ta gana sufisiente; →

— Ora e bebi nase e mucha hómber sa pasa wak'e, pero durante e embaraso, e parto i e kuido di e bebi e no ta envolvi mes of kasi nada;
— E plaka ku e ta duna pa mantene e yiu hopi biaha no ta sufisiente.

Na Ofisina pa Difikultat di Bida i de Famia nos a haña e siguiente informashon:
— Pa aña nan ta haña un 10 pa 15 kaso di mama hoben soltero. E kantidat ta mas grandi si tuma tambe e kasonan di mamanan hoben kasá;
— E mama hoben ku ta bin buska ayudo ta sinti un gran desilusion pa motibo ku el a desapuntá su mayornan , e no por sigui studia. E ta pasa den un periodo difisil i emoshonal. E no sa si e kier of por keda ku e yiu, ounke su mama of mayornan si kier tuma e responsabilidat aki;
— Si e mama hoben a kasa forsá (dor di su estado), e ta hay'e ku problema matrimonial. Mayoria biaha e pareha yòng ta keda biba serka mayornan di e mucha muhé of mucha hòmber i no ta haya chèns pa hiba un bibá nan so. Esaki ta resultá hopi biaha den konflikto ku otro òf ku mayornan te ku ta tuma e desishon pa divorsiá;
— Si e mama hoben keda biba na su kas ku su yiu esaki ta kousa tenshon den e famia. Ruman hòmber ta maltrat'e, mayornan tin miedo pa mal influensia riba e otro rumannan muhé chikito, si e mama no ta traha e yiu ta un gasto èkstra pa e famia (e plaka ku e tata ta paga pa e yiu via Voogdijraad hopi biaha no ta sufisiente);
— E mama hoben den hopi kaso ta bin for di un famia kaminda e mama mes tin mas yiu di diferente tata of tin yiu sin nunka a kasa ku e tata di e mucha(nan).

Twee Britse MEISJES van 12 jaar hebben zelfmoord gepleegd omdat de huisarts weigerde hen de pil te geven. In Groot-Brittannië is sinds kort, na een vonnis van de rechter, bij het verstrekken van de pil toestemming van de huisarts verplicht. Volgens de arts zou het ene meisje om de pil hebben gevraagd omdat zij door haar vader werd misbruikt en wilde voorkomen dat haar moeder daar iets van merkte. In het tweede geval had het meisje tevergeefs bij haar arts geprobeerd de pil te krijgen.

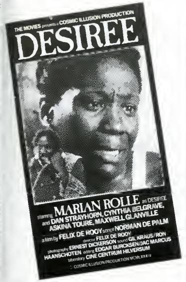
Voogdijraad a duna nos e informashon aki:
— En general nan ta mira ku relashon seksual ta tuma lugar na un edat hopi yòng;
— Ku hobennan falta hopi informashon tokante seksualidat i maternidat;
— Ku hopi no ta hasi uso di antikonseptiva. E pensamento ku bo no por sali na estado dor di tin relashon un biaha so ta hunga un papel importante. Tambe "peer pressure" ku kiermen ku e grupo ku bo ta forma parti di dje ta pone preshon riba bo pa tene relashon seksual, pasobra e integrantenan di e grupo si ta hasié òf si bo no hasié bo no ta "hoor erbij";
— Poko di e klientenan tabata bai skol avansá. Muchanan di skolnan avansá ta opta pa aborto mas lihé;
— Un motibo ku ta wordo duná pa salimento na estado ta ku e mucha hòmber tabata kier un yiu, òf e ta un forma pa mara e mucha hòmber na bo, òf forma pa sali for di kas;
— Na 1984 tabatin 138 mama soltero bou di 21 aña;
— E mama hoben soltero ta bin ku su mama i esaki ta hiba palabra. E kier pa e tata kria e yiu. Voogdijraad ta entama algo ora e yiu a nase kaba. Nan ta tuma informashon di e tata, na unda el a konosé, na unda e ta traha. Hopi hoben ni sa nòmber di e persona di ken nan a sali na estado. Voogdijraad ta papia ku e mucha hòmber i ta mustr'e riba su responsabilidat pa kria e yiu si e ta traha.
Si e nenga paternidat e kaso ta bai "raad" i e ta wordo kondená mesora pa mantene e bebi pa x suma.
Si e ta un tata ku ta bai skol ainda, su mayornan lo kria e yiu te ora e kaba skol i kuminsa traha;
— E embarasonan ta ripití nan mes mas tanto den famia di un sierto "milieu."
— Wit Gele Kruis òf bisiñanan ta raportá e kasonan serka nos, kaminda ku e yiu ta sufri di malnutrishon of deskuido. Aki e mama hoben no sa hopi biaha kon pa anda ku e informashon ku el a haya tokante kuido di un bebi;
— Mayoria di e mamanan hoben ta keda ku e yiu. Su mayornan òf un tanta ta kria e mucha, òf nan ta duna un straño pa kri'e, pero nan no ta duna e mucha pa wordo adoptá;

E skolnan unda ku embarasonan bou di mucha muhé hoben sa pasa tin komo regla ku e alumna por sigui normalmente na skol te ora e haña su diploma. Ounke e trato ta keda igual dor di maestronan i alumnonan, algun ta disidí di kita for di skol pa keda kas òf buska trabou.

Resumiendo nos por bisa ku e tópiko di embaraso hubenil a keda mucho tempo sin haya atenshon. Ta delaster tempo ku instansianan ta purba trese e problema aki den publisidat, pero ta topa tambe ku hopi mal komprondemento i opheshon di parti di komunidat i iglesia. Hopi ta hunga e politika di avestrus pa loke ta trata sèks i hubentut, mientras cu nan sa ku nos hobennan ta praktiká sèks. Sin e guia i informashon nesesario di parti di mayornan, skolnan i otro instansianan, nos muchanan lo sigui haya nan mes konfrontá ku un embaraso hubenil no deseá ku tur su konsekuensianan emoshonal i finansiero.

Fuentenan di informashon:
Adolescent sexuality: A problem of the adults - Arnaldo Gomensoro & Tirbani P. Jagdeo.
Caribbean Family Planning Affiliation (C.F.P.A.) Bulletin, vol. 2 nr. 1 March '82, artikulo "Teen-pregnancy."
Dimensions of Adolescent Pregnancy in Dominica: An analysis and recommendations for change - Tirbani P. Jagdeo.
Informatie over tienerzwangerschap van Stichting Ilobi, Suriname.
A brief note on Teenage - Pregnancies in the Caribbean - Tirbani P. Jagdeo.
Famia Planéa, Sentro Médiko San Nicolas.
Ofisina pa Difikultat di Bida i Famia (L.M. B).
Voogdijraad.
Kuido Sosial (D.M.Z.)

DESIREE, un pelikula Antiano di kaliber!!

Na kuminsamento nos ta mira Desiree ta kana yen di miedo entre e ruinanan di e suidat ku un kaha di karton den su man. E ta kere ku su yu Joycie ta den e kaha i ora e yega kas, e ta duna e "yu" papa, pero e papa ta basha for di e kaha i e ta rabia un tiki ku e "yu", pasobra e ta kere ku e yu no kier guli.

Felix de Rooy a nase na Kòrsou dia 3 di novèmber 1952. El a studia arte na "Psychopolis" na Den Haag, Hulanda.
E ta pintor, artista gráfiko i direktor di teatro i película.
Na 1974 el a regresá Kòrsou.
El a duna kurso di pintamento na Peter Stuyvesant College.
El a aktua den hopi obra teatral, e.o. den "Prayers of a Madam" di Antonov Derbedrossian, "King Solomon's Dream" di Armand Perrenet, "The Seagull" di Anton Tsjechov, "The Dump Waiter" di Harold Pinter.
El a aktua tambe den e.o. e siguiente películanan: "War Symphony" di George Lampe, "Running 28.50" di Germaine Binstead, "Karma na Kòrsou" di Wilbert Tecla,"Duel in de Diepte" di Bram van Erkel.
Na 1976 Felix ta lanta, hunto ku Norman de Palm, "Cosmic Illusion", un kolektivo artístiko ku ta okupá su mes ku arte plástiko, teatro i película. Norman ta perkurá pa teksto i produkshon, Felix ta enkargá ku direkshon.
Na 1979 Felix ta haya e Premio Colá Debrot pa su trabou riba tereno di arte plástiko.
Na 1980 Felix ta haya un beka pa bai studia película i direkshon na New York University.
"Cosmic Illusion", hunto ku Felix i Norman, ta muda pa New York i for di 1982 "Cosmic Illusion" ta traha na Amsterdam i a presentá e obranan teatral "Desiree", "Lippenschrift" i "Eennachtnu".

Norman Ph. de Palm a nase na Aruba dia 2 di mart 1948. Famia de Palm a muda pa Kòrsou, kaminda Norman a kaba su skol sekundario. Na Nijmegen el a studia sikologia i na 1974 el a regresá Kòrsou. El a traha komo sikólogo na "Dienst Arbeidszorg". Na Hulanda Norman a partisipá na diferente kurso di ekspreshon pa amateur.

Na Kòrsou el a aktua bou di direkshon di Edsel Samson, Felix de Rooy i Herman Broesterhuizen. Algun obra den kua el a aktua ta "The Dump Waiter" di Harold Pinter (pa su aktuashon el a haya e premio di mihó aktor na e di dos "Festival Arubano Internacional di Komedia", na 1978), "Equus" di Peter Shaffer, "E dos krianan" di Jean Genet. Norman a publiká dos koleckshon di poema, "Na Kaminda/Onderweg" na 1978 i "Enzovoorts/Padilanti" na 1979.

Marian Rolle, protagonista den "Desiree", ta di Miami, Florida.
El a studia na "The Fashion Institute of Technology" na New York. El a studia kanto serka Edward Boatner, drama serka Cynthia Belgrave i baile serka Eleanor Harris.
El a hunga e papel di Rosa Parks den "The Back of the Bus".

Historia di e película "Desiree"

Aña Nobo 1980 ta sali un notisia trágiko den korant: Na Merka un muhé desesperá ta kima su bebi den forno, pasobra e ta kere ku diabel a poseshoná di e yu".
E kaso aki ta inspirá e artista Norman de Palm, ku komo sikólogo ta rekonose e problema, i e resultado ta un obra teatral konmovedor, ku a haya hopi atenshon i elogio di e krítikonan.
E obra aki, ku e artista Merikano Marian Rolle komo e úniko aktor, tabata riba esenario na Merka, Kòrsou, Hulanda i algun país mas na Europa durante un periodo di dos aña. Lamentablemente no tabatin presentashon na Aruba. (Pa falta di interes serka instansianan konserní na nos isla?).
"Cosmic Illusion" a duna e obra teatral "Desiree" un bida nobo komo película. Norman a adaptá e teksto. Felix ta e direktor eséniko. E version original tabata pa e eksamen final di Felix na Universidat i ku yudansa finansiero Hulandes (STICUSA, Departamento pa Relashon Internashonal di

FELIX DE ROOY en NORMAN DE PALM

Ministerio di Kultura i Fonds voor de Nederlandse Film) a logra keda kla ku e version definitivo.
E estreno di e película na Hulanda a tuma lugá dia 15 di novèmber 1984. Na Antias (Kòrsou) e estreno tabata dia 28 di desember 1984.
Probablemente dia 17 di mart próksimo nos lo por sera konosí ku "Desiree" na Aruba.

Kontenido

Desiree ta un muhé ku no tabatin mucho suèrte den su bida. Pa medio di "flashbacks" nos ta haya sa ku su mama, su amante, religion i e señora serka kende e tabata traha, a hunga un papel hopi importante den su bida.

Ta bisto ku Desiree ta hopi bruhá.
El a lanta den pobresa ku un mama prostituta. Despues di morto di su mama e ta sinti su mes bandoná. Na trabou e ta haya mal trato di e señora blanko ku tin masha mal karakter.
"The True Confessors", un sekta religioso fanátiko, ta bira su refugio, pero a lo largo tambe su desgrasia, ora e sali na estado di Freddy, ku no ta miembro di e sekta. Na e momento ei e sírkulo visioso ta sera p'e, pasobra señora Resnick, na kende el a konfia ken ta e tata, ta retirá Freddy. Freddy ta bira furioso, maltratá Desiree i bandon'e.
E sekta no kier aseptá Desiree mas komo miembro i Father Siego ta mand'e duna su yu "yerba santo" pa purifiká e yu di piká.
E yu ta bira malo i ta yora sin fin.
Señora Resnick ta kita Desiree for di trabou. Desiree, desesperá i ku un yu ku ta yora sin kier stòp, ta kuminsa kere ku en bèrdat diabel a drenta den

→

e yu i ku esei ta kousa di tur su problemanan. Den su lokura e ta hinka Joycie den forno pa kima e diabel ku ta den dje.

E tema di Desiree

Den e pelíkula aki nos ta haya nos konfrontà ku Desiree, ku no por sobrebibí den e mundo sin miserikordia aki, ku a hink'e den un isolashon trágiko.

E ruinanan di East New York, ku ta forma un parti importante di e esenario, ta simbóliko pa e estado psígiko i físiko ku Desiree ta aden.

Norman de Palm: "Mi a traha komo sikólogo-klíniko i mi a ripará ku hopi di mi pashèntnan tabatin problema ku a surgi for di e sirkunstansianan sosial, religioso i polítiko den kua nan tabata biba. Esei a pone nan bira depresivo i nan tabata haya dolor tur kaminda. Ta un asunto hopi kompliká, pero esei no mester ta asina. E pelíkula ta boga pa hasi algo kontra esei.

No mester sinta warda riba un sorto di Superman.. E bida den e pelíkula aki ta reflehá nos mundo".

Marian Rolle: "Ta trata aki di hende di bèrdat ku sintimentonan berdadero, i di loke e hendenan ei ta hasi ku nan bida. Esei ta realidat. Mi ta biba na New York i mi konosé masha hopi hende ku no tin ningun amigo, ku nunka no ta haya bishita of ku nunka no por bai fiesta".

Felix de Rooy: "Kuanto biaha bo no ta tende ku un hende a muri i ta te despues di algun luna nan ta haya su kurpa? Loke mi kier demostra ta, ku Desiree mester realisá e kambionan den su mes promé ku tur kos (.....) E mester kibra e sírkulo visioso ku tabatin'e preso. Den e liña mama-yu, su yu no tin mag di bira un Desiree nobo. Kontra esei e ta lucha".

Norman de Palm: "E echo ku Desiree ta preto, no ta relevante pa e storia. Esaki ta algo ku por sosodé ku blanko tambe. E sorto di soledat aki bo ta haya tur kaminda. E no tin nada di haber ku pobresa tampoko. Hende blanko tambe por bai asina leu. Nos a skohe pa esaki. E storia ta situá na New York i einan e faktornan aki ta hunga un papel grandi. Pero e no ta un kaso spesífikamente Merikano. Na Noruega nan kier presentá e obra aki ku aktornan blanko so. Esei no ta hasi diferensia pa e tema. Ayanan tambe lo ta eksistí e tipo di dunadónan di trabou aki ku sintimentonan di superioridat. No ta asina ku mester eksistí e kontradikshon entre blanko i preto den un kaso asina."

Marian Rolle: "Mester mira e pelíkula aki komo un pelíkula manera tur otro i nó komo un pelíkula tokante hende preto of tokante kualkier minoria étniko.

Si esei pasa, mi ta konsiderá esei un viktoria.

Aktuashon

Marian Rolle su papel di Desiree, ku ta karga henter e obra, ta hopi difisil: e mester ekspresá hopi i diferente emoshon fuerte. Pero esei e ta hasi na un manera sublime.

Marian: "Mi a skohe pa esei, pasobra en general komo aktris bo no tin hopi posibilidat. Nos mester tene nos mes na e reglanan ku nos ta siña na nos skolnan di teatro. Hopi biaha bo ta keda pegá na e teksto i no tin mucho atenshon pa e aktonan i e emoshonnan. Mi gusta bula den profundidat. Mi sa ku den e profeshon aki nunka mi no lo skohe pa e kaminda mas fasil. Komo aktor bo mester trata di aserká bida real mas tanto posibel, sin pèrdè e balansa artístiko for di bista".

"Desiree", un obra Antiano, úniko den su sorto den mundo artístiko Antiano, pasobra e ta e promé pelíkula di aktuashon (pues no-dokumental) di durashon largo ku Antianonan a traha.

E aktornan i e lokalidat ta Merikano, e téknikonan ta di diferente nashonalidat. E idioma ta Ingles.

E akogida i krítikonan na Hulanda i na e otro islanan Antiano tabata sumamente bon i ku rason, pasobra e pelíkula aki ta den tur sentido di nivel internashonal i di kalidat artístiko hopi halto. ●

5e LUSTRUM Colegio Arubano: een groot succes!

Op waardige wijze heeft het Colegio Arubano in de week van 13 tot en met 20 december zijn 5e lustrum gevierd. De lustrumcommissie, bestaande uit Lito Arends, Albert Arends, Jacky Oduber, Ulrich Ponson met als voorzitter conrector Piet Pronk is best tevreden met het verloop van de aktiviteiten en het resultaat van de viering.

Voorzitter Piet Pronk vindt dat er aan twee kanten van een succes sprake kan zijn. Op de eerste plaats voor wat betreft de diverse aktiviteiten welke de leerlingen werden aangeboden, met daarop aansluitend het hoge percentage leerlingen dat aan deze aktiviteiten heeft deelgenomen. Vooral de onderdelen, spel zonder grenzen, de wandelstertocht en de "komedia". De opmerkingen van de leerlingen na afloop geven alle reden om aan te nemen dat zij de aktiviteiten als bijzonder prettig hebben ervaren.

Ook de aktiviteiten georganiseerd voor publiek buiten de school zoals de feria, auto-rally en later de "komedia" waren erg goed bezocht. Zo goed zelfs dat de commissie zichzelf vaak afvroeg of men het enorme aantal bezoekers naar behoren van dienst kon zijn.

Op de tweede plaats kan er gesproken worden van een succes, gezien een batig saldo, ondanks de hoge kosten van de diverse aktiviteiten. Een batig saldo van boven de f. 20.000,—. Iets wat nimmer

→

op Colegio bij elkaar werd gebracht, vertelt een zeer tevreden voorzitter van de lustrumcommissie. Dit saldo valt zelfs wat tegen, zo meent de heer Pronk, maar "het immaterieel succes heeft hier het materieel succes ver overtroffen", zegt hij.
Natuurlijk is niet alles soepel verlopen en zijn er hier en daar wat problemen gerezen, maar, vindt Pronk, "dit is inherent aan een dergelijk groots opgezette viering". Hij kan niet nalaten om te vermelden dat al de aktiviteiten, dank zij de inzet van zowel leerlingen als nagenoeg alle leraren, uit middelen die zij zelf bij elkaar hebben gebracht, werden gefinancierd.

KANTINE

Het batig saldo wordt nu besteed aan de bouw van een kantine voor de school, iets wat al tien jaar geleden had moeten gebeuren. De heer Pronk vindt het onvoorstelbaar dat een school met een populatie van boven de 1000 leerlingen nog geen behoorlijke kantine heeft.
Of het hele kantine-project uitgevoerd wordt, is niet zeker. Maar Pronk is optimistisch. Naar verwachting kan er reeds in februari a.s. een aanvang worden gemaakt met de bouw, terwijl reeds vóór de grote vakantie in ieder geval een gedeelte van de kantine in gebruik kan worden genomen. De totale kosten? Dat hangt af van de aanbesteding welke deze dagen plaatsvindt.
Het ontwerp van de kantine werd gemaakt door oud-leerling Bert Kamsteeg die dit ontwerp belangeloos in november 1984 heeft aangeboden. De stelling van Pythagoras lag ten grondslag aan het ontwerp van deze oud-leerling.
Uit dit alles blijkt dus dat ondanks de moeilijke tijden Colegio Arubano niet van plan is om bij de pakken neer te gaan zitten. Ook Colegio P'ariba wordt niet vergeten. Voor de dependance in San Nicolas hebben de gebroeders Fingal een ontwerp gemaakt, ter verbetering ook van het leefklimaat voor de leerlingen aldaar. Dat project wordt gelijktijdig met dat van Colegio Oranjestad ten uitvoer gebracht.

Vragen op onderwijskundig gebied

De viering van het 25-jarig bestaan van Colegio Arubano heeft de direct betrokkenen ook even doen stilstaan bij vragen naar de toekomst van ons onderwijs.
In het lustrumboek van Colegio Arubano plaatst rector D. Hoevertsz o.a. op pagina 13 een aantal kanttekeningen. Zo stelt hij aldaar dat er een gedegen onderzoek moet plaatsvinden naar het functioneren van ons huidig onderwijsbestel waarvan het HAVO/VWO deel uitmaakt. Fundamenteel daarbij is de vraag of HAVO/VWO wel optimaal tegemoet komt aan de Arubaanse behoeften. In eenzelfde adem pleit hij voor onderzoek naar het functioneren van het Colegio Arubano als enige HAVO/VWO-dagschool op Aruba. In dit verband vraagt hij zich af, of er op Colegio gebeurt wat er behoort te gebeuren op onderwijsgebied. Tenslotte stelt de rector vast dat gewaakt moet worden voor het onderwijsniveau. Indien dit uitblijft, heeft dit vergaande konsekwenties voor Colegio Arubano en dus voor de toekomst van Aruba.

De wandelstertocht

NIEUWE KANTINE

De stelling van Pythagoras lag ten grondslag aan het ontwerp van de kantine, welke op het Plaza Pa Jos komt te staan.
Het ontwerp is een kreatie van oudleerling Bert Kamsteeg die het ontwerp in November 1984 belangeloos aan de school presenteerde.

Bij de openingsceremonie op 13 december stelde de rector nog een vraag. Hij stak daarbij de hand in eigen boezem en stelde dat allen die aan Colegio verbonden zijn of zijn geweest zich de vraag moeten stellen in hoeverre zij niet mede-schuldig zijn aan de slechte resultaten van die leerlingen die om een of andere reden het Colegio Arubano niet hebben kunnen afronden, de zogenaamde drop-outs.

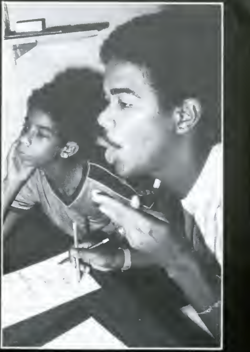
Blijk van waardering

Namens de lustrumcommissie overhandigde de rector aan Tonia Richardson, Maria Tromp en Sarita Tromp-Kelly, plakkaten, als blijk van waardering voor de door hen aan de Colegio-gemeenschap bewezen diensten in de loop der jaren.

ERIC ILLES

De 'Komedia'

LOGOPEDIA NA ARUBA

Den e ultimo añanan, logopedia a adkirí bastante fama ariba nos isla. E kantidat di petishon pa yudansa logopêdiko, ta oumenta dia pa dia. Lamentablemente un kantidat grandi di esnan ku ta apelá pa bini na remarka pa tratamento logopêdiko, mester wordo nengá.
S & K a aserká un di e dos logopedistanan ku ta trahando na Aruba aktualmente, kende ta Edwin Abath, pa splika un k'e otro. Edwin a obtené su diploma di logopedista/akupedista na aña 1982 na Nijmegen, Hulanda. For di 1982 e ta trahando komo amtenaar na Onderwijszaken.

Kontenido di e trabou logopediko

S&K: Kiko ta e trabou di un logopedista ta enserá?
E.A.: Logopedista, meskos ku p.e. enfermería i fisioterapía, ta un profeshon paramédiko. Un logopedista tin komo tarea pa trata defektonan di **rosea i stèm, abla, lenga i oído,** ku ta di karakter orgániko, funshonal òf neurológiko. En korto, un logopedista ta okupá su mes ku tur e aspektonan di komunikashon verbal. E ta hasi envestigashon, konsehá, duna informashon, traha preventivo i ta instruí i guia partnernan, miembronan di famía i tur esnan ku tin di aber ku e pashènt.
Pa mas klaridat, nos a pone un skema di e kontenido di e trabou di un logopedista den e kuadro. Pa motibo di e terminología, nos lo mantené na Hulandes.

S&K: Ki método bo ta usa pa trata un pashènt?
E.A.: Esaki ta dependé di e defekto ku e tin. Tin diferente método pa trata un pashènt.
1) tin e método global, ku ta toka diferente aspekto di e problema. E ta un kombinashon di ehersisionan.
2) e método analítiko. Esaki ta duna ehersisionan apart pa p.e. lep, lenga, kachete ets.
3) un método pa hendenan ku en pérdida di oído.
Un hende ku tin problema ku su stèm pa motibo ku e ta hasi maluso di dje por haña p.e. ehersisionan pa dominio di rosea. Un hende ku ta tenso por haña ehersisionan pa rilèks. Hendenan ku un pèrdida di oído por haña trenmento di oudishon. Esaki ta pa stimulá e uso optimal di e restonan di oído i pa refiná e oído. Esakinan ta algun ehèmpel di tratamento analítiko. Den kaso ku un hende tin mas ku un problema, bo ta usa e método global. Ta nifiká ku bo ta dun'e un kombinashon di ehersisio ku ta toka e diferente problemanan ku e tin.
S&K: Kon e prosedura ta pa un hende ku kier bini na remarka pa tratamento logopédiko?
E.A.: Pa kuminsa mester hasi un investigashon preliminario. Esaki ta enserá:
— yena un 'annamneseformulier'. Nos ta hasi e mayornan pregunta tokante di e historia médiko di e mucha.
— aberigua kiko ta e problema
— chèk e kondukta di e mucha en relashon ku su maestro/maestra.
— chèk e kondukta di e maestro en relashon ku e mucha.
— kolektá informashon di spesialistanan manera 'K.N.O.-arts', 'fysiotherapeut', 'neurólogo', 'ortho-pedagoog', trahadó sosial ets. For di tur e informashonnan aki nos ta determiná un 'voorlopig behandelings-

Stoornissen van de Spraak

- afwijkend mondgedrag
  - — duim- en vingerzuigen
  - — andere zuiggewoonten
  - — verkeerd slikpatroon
  - — habitueel mondademen
  - — paretische labiale, linguale en/of mandibulaire musculatuur
  - — malocclusie t.g.v. foutieve labiale, linguale en/of mandibulaire motoriek
  - — tandenknarsen
- spraakontwikkelings-stoornissen
  - — verlate spraakaanvang
  - — geretardeerde spraak
- artikulatiestoornissen
  - — dyslaliën (b.v. omissie substitutie en reductie van één of meerder klanken)
  - — sigmatismus
  - — rhotacismus
  - — interdentale artikulatie
  - — addentale artikulatie
- nasaliteit
  - — hypernasaliteit
  - — hyponasaliteit
- prosodische stoornissen o.a.
  - — monotone spraak
  - — monodynamische spraak
  - — tachylalie
  - — bradylalie
- dysarthrie o.a.
  - — bulbair
  - — pseudobulbair
  - — cerebellair
  - — parkinson
  - — na chirurgische ingrijpen
- gestoorde luisterfunctie
- stotteren

Stoornissen van de Taal

- taalontwikkelings-stoornissen
  - — verlate taalaanvang
  - — geretardeerde taal
- taalstoornissen, receptief en expressief, op het gebied van
  - — fonologie
  - — semantiek
  - — syntaxis
  - — morfologie
- afasie
  - — post c.v.a.
  - — trauma cerebri
  - — tumor cerebri
- stoornissen van auditieve vaardigheden
- broddelen

Stoornissen van de Stem

- dysfonie t.g.v. organische oorzaak o.a.
  - — noduli
  - — poliepen
  - — oedeem
  - — recurrensparalyse
- dysfonie t.g.v. habituele oorzaak
  - — huperkinesis
  - — hypokinesis
  - — dyskinesis
- afonie
- mutatiestemstoornissen
- stemverilisatie
- iatrogene stemstoornissen
- stemrevalidatie na laryngectomie

Stoornissen van het Gehoor

- spraakafzien (liplezen)
- revalidatie d.m.v. hoorprotheses
- afwijkende spraak t.g.v. gehoorstoornissen
- afwijkende taal t.g.v. gehoorstoornissen
- afwijkende stemgeving t.g.v. gehoorstoornissen

→

plan', ku ta wordo adaptá durante e tratamento segun ku ta nesesario. Ta di suma importansia ku e kontakto entre logopedista i spesialista ta hopi bon durante e periodo di tratamento. Esaki por ta un garantía pa un tratamento eksitoso.

Problemanan

S&K: Edwin, lokual bo a kaba di konta nos ta e parti teóriko. Asina lo bo mester por traha. Bo ta esperensiá esaki komo tal den práktika tambe?
E.A.: Lamentablemente no. Tin diferente problema den logopedia na Aruba. E problema kardinal ku mi ta hañami konfrontá ku ne, ta e echo ku tin un skarsedat hopi grandi di logopedista. Aktualmente tin 2 logopedista na Aruba, lokual ta demasiado poko pa hasi tur e trabou ku tin pa hasi. Pa satisfasé e demanda ku tin na e momento aki, nos lo mester di por lo menos 9 á 11 logopedista.
S&K: Na kua instansianan boso dos ta prestando servisio aktualmente?
E.A.: Tur e tiponan di enseñansa, dus kleuter-, basis-, buitengewoon- i dovenonderwijs, Akademia Pedagogiko i Stichting Geestelijk Gehandicapten. Esakinan tin nesesidat di un logopedista. Manera boso mes ta wak, ta un kantidat hopi grandi. Di tur e tiponan di enseñansa menshoná, e skol pa muchanan ku pèrdida di oído ta esun ku ta eksigí mas di nos tempo, ya ku den e tipo di enseñansa aki logopedia ta un aspekto indispensabel. Mi mes ta trahando einan 2 mainta pa siman i e otro logopedista 3 bes. E otro 3 maintanan mi ta trahando na kleuter- i basisschool i skolnan pa enseñansa espesial. E otro logopedista ta hasi 2 bes pa siman zwakzinnigenzorg i A.P.A. mèrdia. Si bo kompará e kantidat di trabou ku tin ku e tempo disponibel, bo por imaginá ku ta imposibel pa funshoná optimalmente.
S&K: Bo no ta kere ku e echo ku logopedia ta mal organisá na Aruba, ta falta di bo dunadó di trabou?
E.A.: Ta difisil pa papia di un organisashon, pa motibo ku tin solamente 2 logopedista. No tin un "team" (mirando e kantidat), i esaki tin su efekto direktamente ariba e organisashon.
S&K: Pero bo no ta kere ku organisashon ta algo ku mester wordo reglá dor di bo dunadó di trabou?
E.A.: E problema ta ku nan mes tambe ta sintá ku e problema di skarsedat di logopedista.
S&K: Segun nos tin entendí, gobierno a yega di otorgá bastante beka pa logopedista den pasado. Tin mas ku dos hende ku a kaba nan estudio pa logopedista i ku no a bolbe. Bo no ta kere ku e echo ku e hendenan aki no a bolbe ta debí na e mal organisashon ariba e tereno logopédiko?
E.A.: Bon, mi ta kere ku mayoría di e hendenan aki ta un poko 'huiverig' pa e situashon aktual. Nan ta hopi insigur. No lubida ku logopedia aki na Aruba ta algo di e último añanan i ku kosnan manera nombramento i rekonosemento no ta ful reglá ainda. Un logopedista ta un spesialista ariba su tereno i ora un spesialista ta trata un pashènt di gobierno, e ta wordo pagá p'e. Pero te ainda gobierno no ta rekonosé un logopedista komo tal. Den pasado a surgi un problema asina ku, segun ami, no a wordo solushoná te ainda. E kosnan aki ta trese mal kontento, ora bo ta ripará ku bo no ta wordo rekonosí. E hendenan ku ta afó te ainda, ta tende e kosnan aki, i por ta esei ta wanta nan di bolbe.

Medidanan di Ousteridat

S&K: Asina leu ku abo sa, gobierno ta hasiendo algo pa aliviá e situashon aki?
E.A.: Tabata e intenshon ku nan lo a otorgá bastante beka preferensial pa logopedia e aña aki, pero mirando e situashon, e medidanan di ousteridat ku nan ta planeando pa tuma, mi ta duda ku esaki lo sigui.
Tin un logopedista p.e. ku kier bolbe e aña aki pa traha, pero dor di e 'personeelsstop' ku nan a pone, e ta kore e riesgo ku e no ta haña trabou. Pues, lo ta masha ilógiko si nan otorgá beka, siendo ku nan no por garantisá trabou na finalisashon di e estudio. Pa mi, esaki ta nifiká ku nos ta keda drei den un sírkulo visioso, pa motibo ku no por tin organisashon tanten ku no tin sufisiente hende pa traha.
S&K: Un rato pasá bo a bisa ku kosnan manera nombramento i rekonosemento no ta ful reglá ainda. Bo por a splika mi den ki sentido nombramento no ta reglá?
E.A.: Den e sentido ku nan lo mester bai wak bon a base di kiko nan ta nombra un hende. No ta posibel pa nombra un logopedista komo amtenar i un otro komo 'leerkracht'. Mester tin un liña den esaki. Te ainda no tin fihá a base di kiko un logopedista mester wordo nombrá. Mester tin igualdat a base di oranan di trabou, dianan di fakansi, 'salariëring' ets. Manera ku kos ta awor aki, e ta stroba e klima di trabou pa motibo ku bo ta pará bo so, no tin unidat.
S&K: Kermen ku e base ariba kual boso dos a wordo nombrá tin un deskrepansia.
E.A.: Asina ta.
S&K: Kiko abo ta hasi despues di e oranan di skol, esta entre 1:30 te 4:30 or di atardi?
E.A.: Dor ku e trabou ta hopi, mi ta purba di trata mas tanto mucha posibel pa parti mainta. Mèrdia mi ta traha mi rapòrtnan, guia maestronan ku tin di aber ku e muchanan ku problema, papia ku mayornan di e muchanan aki i den sierto kaso mi ta trata muchanan ku tin un problema ku ta eksigí mas tempo i ku mi no ta alkansá part'i mainta..
S&K: Na unda bo ta hasi esaki?
E.A.: Na kantor mes.
S&K: Bo tin e fasilidatnan nesesario na kantor?
E.A.: Esei tambe ta un problema. Mi no tin e materialnan nesesario. Mi mes mester traha òf fia nan.
S&K: Bo no ta haña ku e trahamento sin →

material ta un poko frustrante?
E.A.: Si, mi ta kere ku logopedia mester wordo mirá komo un 'hulpverlenende instantie'. I pa hasi esei bo mester di material. Sin material ta difisil pa traha.
S&K: Pero boso no tin un 'budget' pa kumpra material?
E.A.: En prinsipio esei tabata e intenshon, pero mi ta kere ku awor esei lo no sigui mas (medidanan di ousteridat).

S&K: Den bo aktividatnan di mèrdia, bo no a menshoná pashèntnan 'partikulier' i di gobierno. Si nos weita e skema ku bo a duna nos, mi ta imaginá mi mes ku tin hopi hende ku ta sufri di un di e defèktonan menshoná den e skema. Kiko ta sosodé ku e pashèntnan aki?
E.A.: E 'schoollogopedie' mes ta hopi kaba pa dos logopedista. Hopi mayor di muchanan di skol ta keha ku nan yiu no ta haña yudansa logopédiko. Esaki ta fuera di nos alkanse. E demanda ta asina grandi, ku nos ta haña nos mes obligá di selektá i trata solamente kasonan urgente. Problemanan chikito p.e. un much ku tin difikultat pa pronunsia un s bon, mester wordo làga un banda, pa motibo ku tin hopi otro ku problemanan mas serio. Pa loke ta trata pashèntnan di gobierno i 'partikulier', mi por bisa bo ku ami no ta logra pa trata nan. Mi ta trahando te 4:30 or di atardi i si mi bai hasi'e, lo e mester sosodé despues di e ora aki. Ademas, mi no tin 'vergunning' pa hasi'e tampoko. Mi kolega sí tin un 'privé praktijk'mèrdia. E ta trata mas tanto pashènt posibel, pero mi no ta kere ku e ta alkansá tur tampoko, e demanda ta demasiado grandi.
S&K: Un rato pasá bo a menshoná tambe ku tin un problema pa motibo ku gobierno no ta paga pa su pashèntnan. E pashèntnan aki ta wordo tratá tòg?
E.A.: Ami mes, i mi ta kere mi kolega tambe, ta trata sierto pashèntnan di gobierno, esta kasonan di emergensia, por nada de bes en kuando.
S&K: Pero esei no ta kita afo ku pashèntnan di gobierno pa mayoría parti ta keda sin haña tratamento.
E.A.: Fuera di nos alkanse..
S&K: Gobierno mes no tin nada planeá pa drecha e situashon aki, esta pa loke ta trata e deskrepansia ku tin entre boso dos i e inkumbiniensia ku su pashèntnan tin?
E.A.: Wel, nan kier bai kambia nos di departamento awor. Aktualmente nos ta kai bou di O.Z. Den futuro nan kier kambia nos pa Gezondheidsdienst.
S&K: Pa kiko Gezondheidsdienst?
E.A.: Probablemente pa motibo ku logopedia ta un profeshon paramédiko.
S&K: Bo no ta kere ku esaki ta mas parti un "afschuiving" di e problema? Nos kermen ku e deskrepansia no ta e departamento bou di kual boso ta kai, sino e diferensia den salario i nombramento. Kon nan ta pensá pa solushoná esei?
E.A.: Bon, kasualmente mi a haña un 'bevordering' no mucho tempo pasá. Awor, mi no sa kon grandi e diferensia den salario ta te ainda, si tin un diferensia anto.
S&K: E 'bevordering' aki, no a wordo duná na bo en vista di e kambionan ku nan kier bai hasi?
E.A.: Talbes.
S&K: Ki tempo nan kier bai realisá e kambio aki?
E.A.: Esei mi no sa. Te ainda desishon no a kai.
S&K: Bo ta kere ku e kambio aki ta nifiká un kambio positivo pa logopedia na Aruba?
E.A.: E por ta un komienso. Dos dosente di nos opleiding a entregá un rapòrt na gobierno ku ta konténé plannan pa un funshonamento óptimal ku e kantidat di logopedistanan disponibel i pa e organisashon. Ku "funshoná optimal" mi no kiermen ku nos dos lo por bai hasi tur e trabou ful, pero sí ku tur hende ku tin mester di yudansa logopédiko urgentemente lo bini na remarka pa haña esaki. Tin struktura aden. At least, e ta un bon komienso, ounke ku e problema di skarsedat ta keda konta.

'Mas logopedista, mihó servisio'

S&K: Kon bo ta kere ku lo por drecha logopedia na Aruba?
E.A.: Pa kuminsá e kantidat di logopedistanan mester oumentá. Di mes e ora ei e organisashon lo mehorá tambe. Ademas bo por brinda públiko mihor servisio, no solamente pa loke ta tratamento di pashèntnan, pero tambe pa loke ta dunamento di informashon. Mi ta haña esaki hopi importante pa motibo ku e por aliviá bo trabou hopi. Si p.e. un mayor of maestro ta na altura kon pa trata sierto problemanan chikito, e no tin mester di warda ariba yudansa logopédiko mas. Sorto di kosnan asina. Fuera di esei, bo por interkambiá di idea, si un pashènt ku no ta progresá serka bo, bo por 'verwijs' e dor na un otro kolega. Di e manera aki bo por drecha e kalidat di logopedia i hisa e nivel di bo servisio. ●

